УДК 658.6/.9:639.12(477.83/.86)“18/19”

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЛІ ПЕРНАТИМИ У ГАЛИЧИНІ СЕРЕДИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX ст.

О. Р. Проців
(Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства, м. Івано-Франківськ)

Органи державної влади Галичини для впорядкування торгівлі продукцією мисливства видали ряд нормативно-правових актів, якими врегульовували термін реалізації м’яса добутих пернатих і податок за їх реалізацію. Для ефективного контролю за походженням пернатої дичини та правозастосуванням у цій сфері органи державної влади та Галицьке мисливське товариство застосували відповідні заходи впливу на це процес та самостійно організували торгівлю дичиною. Висвітлено рівень оподаткування пернатої дичини відповідно до її якості у порівнянні з іншими видами мисливських та свійських тварин, що дало змогу провести аналіз впливу податків на вартість реалізації. Проаналізовано діяльність влади під час Першої Світової війни у частині регулювання ціни на споживчі продукти з пернатої дичини.

Ключові слова: державне регулювання, торгівля, полювання, дичина, пернаті, Австро-Угорська імперія.

Legal regulation of trade the game birds in Galicia in the mid-nineteenth- early twentieth century.

Public authorities of Galicia have published some legal acts for ordering the hunting production trade, by which they settled the implementation period of extracted feathered’ birds’ meat and they settled the tax for their implementation. Public authorities and Galician Hunting Company applied the appropriate sanctions and independently organized trade of game for effective control of origin the game birds and enforcement in this area. It was researched the Level of

taxation of game birds according to their quality compared with other types of hunting and domestic animals that made it possible to analyze the impact of taxes on the cost of implementation. It was analysed activity of the authorities during the First World War in terms of regulating the prices of consumer products made of game birds.

Key words: state regulation, trade, hunting, wildfowl (feathered), Austro-Hungarian Empire, Galicia.

Постановка проблеми. На цей час в Україні не врегульована процедура реалізації продукції полювання, яка б відповідала ринковим принципам. Дослідження цієї проблеми в історичному контексті дасть змогу врахувати місцеві особливості у цій сфері.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблема правового регулювання, економічної, соціальної, політичної, гуманітарної складової забезпечення продукцією полювання Галичини досліджувалась низкою науковців, серед яких: С. Кохановський, С. Крогульський, С. Павлік,

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити державне регулювання реалізації продукції полювання у Галичині середини XIX – початку XX ст. з урахуванням нормативно-правових актів: намісництва Галичини, магістрату Кракова та центральних органів Австро-Угорської імперії.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

– провести аналіз діючих нормативно-правових актів Галичини, магістрату міста Кракова, міністерств Австро-Угорської імперії;

– дослідити політичне, соціально-економічне значення реалізації дичини у досліджуваний період;

– визначити розвиток державного регулювання торгівлі дичиною у Галичині середини XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. З цивілізаційним розвитком суспільства змінюється значення мисливства для людини, а відповідно цінність продукції полювання та її роль у потребах людини. До Х століття мисливство

задовольняло потреби людини винятково у харчуванні. В подальшому полювання стало основним джерелом постачання військ провіантом під час воєнних походів, згодом – видом розваг та відпочинку.

З утворенням мисливських ревірів (мисливських господарств), яких у Галичині у 1890 р. нараховувалось 6044 [1], а у 1905 р. ця цифра доходить до 8479 [2], постає необхідність реалізації продукції мисливства. Органи державної влади Галичини встановили законодавчі вимоги щодо умов торгівлі дичиною. Як показує аналіз правового забезпечення торгівлі дичиною й пернатими, зокрема, держава здійснювала наповнення бюджету через акцизний податок при торгівлі дичиною на внутрішньому ринку та встановлення мита при торгівлі дичиною з іншими країнами, регулювала споживчі ціни під час війн, контролювала якість мисливської продукції і торгівельних послуг. Так, у розпорядженні Галицької фінансової дирекції від 15 жовтня 1858 року № 39.319 йдеться про оподаткування дичини при реалізації її на території міста Львова. При реалізації дичини необхідно було сплатити два види податків − споживчий та міський, причому споживчий податок був у два рази вищим, ніж міський. (Детальніше дивись таблицю № 1)

Таблиця № 1

Оподаткування мисливської продукції при її реалізації у Львові (1858 р.) [3]

Вид продукції (одиниця виміру)	Споживчий податок (у кронах)	Міський податок (у кронах)
Олені (гол.)	1,05	0,52
Кабани живою вагою 30 і більше фунтів (гол.)	0,79	0,39

[1] Statystyczny pogląd na stosunki łowiecki w Austryi // Łowiec. – 1894. – № 11. – S. 161–164.

[2] Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesyi ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S. 5–6.

[3] Dziennik rządowy dla okręgu administracyjnego Namiesnictwa we Lwowie. – Lwów : Król. galic. drukarnia rządowa, 1858. – S. 362.

Кабани живою вагою до 30 фунтів (гол.)	0,26	0,13
Зайці (гол.)	0,05	0,03
Розроблена дичина (за центнер віденський – 50 кг)	1,05	0,52
Рябчик, качка, вальдшнеп, дика гуска, бекаси, куріпка (гол.)	0,05	0,03
Дрозд, перепілка та інші птахи, придатні для харчування (гол.)	0,02	0,001
Свіжі риба, рак, ікра (за центнер віденський – 50 кг)	1,05	0,52
Морська рибу (за центнер віденський – 50 кг)	0,35	0,17
ВРХ (гол.)	4,20	1,05
Телята (гол.)	0,7	0,17
Вівця, баран (гол.)	0,26	0,07
Свиня від 9–35 фунтів (гол.)	0,52	0,13
Свиня від 35 і більше фунтів (гол.)	1,05	0,26
Свіже м’ясо, сальцесон ковбаса (за центнер віденський – 50 кг)	0,87	0,44

25 травня 1882 року вступають у силу зміни до “Кодексу адміністративних законів” Австро-Угорщини. До Закону “Про загальний митний тариф Австро-Угорщини” додається розділ Е “Щодо контролю над торгівлею продукцією харчування на ринках та вагами”. Відповідно до цих змін, оподатковується винятково бита дичина: за 100 кг м’яса битої дичини – 6 золотих, за 100 кг риби, малька та раків – 1 золотий. Продаж живої дичини не оподатковувався [4]. Але окремі міста висували правові вимоги, щоб наповнити місцеву казну, і вводили акцизні збори при реалізації дичини,

[4] Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1892. – S. 119–132.

зокрема й пернатих. Так, відповідно до Закону "Про реформу акцизу у місті Відні та сусідніх гмінах" від 10 травня 1890 року, при реалізації на території міста Відня битої голови оленя слід було сплатити 3,5 золотого, диких кабанів вагою до 17 кг – 1,5 зол., більше 17 – 3 зол., зайця – 0,15 зол. Серед пернатої дичини найбільше оподатковувались фазан, глухар та тетерук, за голову яких необхідно було сплатити 0,4 зол. За голову рябчика, дикої гуски, вальдшнепа платили 0,2 зол., куріпки та бекаса – 0,1 зол., водяної курки – 0,05 зол., перепілки та дрозда – 0,02 зол.; за 100 кг розробленої дичини оленя – 6 зол., інших видів – 4 зол.; всі види живої риби та раків – 6 золотих [5].

У 1903 році у Галичині існував споживчий податок на продукти харчування. Порівняно із свійськими тваринами, на дичину існував вищий податок. Зокрема, за реалізацію голови фазана, глухаря, тетерука необхідно було сплатити 39 геллери, за голову рябчика, куріпки, дикої гуски, диких голубів, вальдшнепів – 21 геллер, водяних курок, бекасів – 7,5 геллера, тоді як за за свійських птахів – індиків, гусей, качок (за 1 голову) – 16 гелерів, курей та голубів – 5 гелерів. Тобто, за дикого голуба сплачували податок у 21 гелер, тоді як за пару свійських голубів – лише 5 гелерів. За одну дику курочку платили 6 гелерів, так як і за найбільшу і добре вгодовану свійську курку [6].

Відповідно до розпорядження від 22 грудня 1910 року "Стосовно зміни споживчого податку у Кракові", при реалізації однієї голови оленя у казну міста необхідно було сплатити 7 крон, дикого кабана вагою більше 17 кг – 6 крон, зайця – 30 гелерів, за тушу оленя (100 кг) – 8 крон. Дещо більше оподатковувалась інша дичина – до 12 крон. Реалізація фазана, глухаря, тетерука підлягала оподаткуванню у сумі 80 гелерів; рябчика, дикої гуски, вальдшнепа, дикої качки – 40 гелерів, куріпки та бекаса – 20 гелерів, водяної

---

[5] Ibid. – Wiedeń, 1890. – S. 125–130.

[6] *Kochanowski C.* Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie // Łowiec. – 1903. – № 22 – S. 255–258.

курочка та дикого голуба – 10 гелерів, дрозда та перепілки – 4 гелери. За реалізацію 100 кг риби брали 8 крон [7].

Наступний нормативний акт, що врегульовував оподаткування за споживання мисливської продукції харчування, в тому числі і пернатої дичини, був прийнятий 15 березня 1919 року. За реалізацію 1 голови фазана, глухаря, тетерука необхідно було сплатити 3,2 крони, що у чотири рази перевищувало оплату, закладену у попередньому законі від 1911 року. Але за реалізацію свійських пернатих сума була у чотири рази меншою. Так, споживчий податок при реалізації індика становив 2 крони. В залежності від пори року реалізації коливався податок й на свійських гусей: з березня по червень – 1,2 крони, з липня по лютий – 80 гелерів; за 1 голову курки або голуба – 16 гелерів [8]. Аналогічні податки за спожиту харчову продукцію існували й у Другій Речі Посполитій, зокрема, у місті Кракові. За одну голову диких пернатих необхідно було сплатити лише 10 грошів, тоді як за курку – 15 грошів, качку – 20, гуску – 30, індика – 50, зайця – 50 [9]. Також влада Кракова врегульовувала питання місця реалізації окремих видів споживчої продукції. Так, на центральному ринку міста було дозволено реалізовувати лише дичину, яйця, птахів, гриби, а картоплю й пшеницю – винятково на переферійних площах міста Кракова [10].

Для регулювання ввезення пернатої дичини та наповнення бюджету були встановлені відповідні мита. Згідно із Законом від 25 травня 1882 року “Про ввізний митний тариф Австро-Угорщини” [11] жива дичина, в тому числі і перната, не обкладалась митом, тоді як за 100 кг битих тварин вже необхідно було сплатити 6 золотих, а за таку ж вагу риби, слимаків та раків –

---

[7] Dziennik ustaw państwa dla królestw... – Wiedeń, 1911. – S. 451–455.

[8] Podwyższenie dodatku gminnego do podatku konsumcyjnego. Obwieszczenie. Kraków, 15 marca 1919. L. 5820/18 // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1919. – № 3 (1. marca). – S. 43–44.

[9] Taryfa opłat placowych dla miasta Krakowa obowiązująca od dnia 1 lipca 1926 aż do odwołania // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1926. – № 6 (30. czerwca). – S. 100.

[10] Ogłoszenie. L. 18084/09 // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1909. – № 7 (10. lipca). – S. 97.

[11] Dziennik ustaw państwa dla królestw... – Wiedeń, 1882. – S. 119–130.

лише один золотий. Обкладались податком й живі свійські тварини. Так, за одну голову бика потрібно було сплатити 4 золоті, корови – 3, вівці – 0,5, свині – 3. Наступний закон Австро-Угорської імперії від 13 лютого 1906 року підвищив вартість ввізного мита. При імпорті живих диких птахів та дичини мито не сплачували, а за кожні 100 кг розробленої дичини було встановлене мито – 20 крон, а за 100 кг риби і раків – 10 крон [12].

З початком суспільних конфліктів, воєн загострюється питання забезпечення населення продуктами харчування. У вирішенні цього питання зростає регулююча роль органів державної влади. Слід відмітити, що тодішнє населення Галичини споживало порівнянно невелику кількість м'яса. Всього, за обрахунками тодішніх дослідників, дичина складала на початку XX століття 10 % споживання м'яса [13]. Для забезпечення рівномірного споживання м'ясної продукції намісник Галичини вжив заходів щодо обмеження його споживання. Зокрема, розпорядженням намісника Галичини від 15 травня 1915 р. L. 8994 на підставі п. 1. розпорядження Міністра внутрішніх справ за погодженням з Міністерством торгівлі і рільництва (Австрії) від 8 травня 1915 року встановлено, що продаж м'яса та м'ясних виробів дозволявся не у всі дні тижня, а лише у неділю, понеділок, середу, четвер і суботу. У вівторок і п'ятницю було заборонено продавати не лише м'ясо, а й подавати м'ясні вироби та страви у ресторанах та корчмах. За порушення цієї вимоги штраф становив до 5 тис. крон або арешт до шести місяців [14].

Крім визначення днів продажу дичини, врегульовувалась також і її ціна. Зокрема, відповідно до розпорядження від 27 жовтня 1916 р. L. 3448/XI намісника Галичини – генерала Діллера щодо організації торгівлі дичиною, було доручено для Королівства Галичини і Лодомерії з Великим Князівством

---

[12] Ibid. – Wiedeń, 1906. – S. 40.

[13] *Rożyński F., Dr. E. Schechtel.* Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa :Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921.

[14] Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Kraków, 1915. – S. 49.

Краківським утворити єдине бюро щодо закупівлі дичини у Кракові (вул. Ринок 1). Його діяльність поширювалась на всю Галичину. Всі уповноважені до полювання у господарствах, де відстрілювали за мисливський сезон більше 100 зайців, були зобов’язані їх реалізувати винятково через це бюро. Про проведення полювання потрібно було повідомити бюро заздалегідь – за десять днів до початку полювання, а також про кількість добутої дичини. Бюро встановлювало фіксовані ціни, за якими викуповувало дичину: кабан, олень – 2,50 крони за 1 кг, козуля – 3,80 крон за 1 кг, одна голова зайця – 5 крон. Була встановлена також максимально допустима вартість дичини, яку продавали на ринках і яка була на 30 % вищою, ніж при гуртовій закупівлі у товаровиробників: кабан, олень – 3,50 крони за 1 кг, козуля – 5 крон за 1 кг, за голову зайця –7,50 крони.

Якщо дичину продавали не розібраною, то кабана та оленя забороняли продавати дорожче, ніж 3,80 крони за 1 кг, козулю – ніж 5,10 крони, а зайця – ніж за 8 крон. За порушення вимог цього розпорядження державна повітова влада повинна була оштрафувати порушника на 5 тис. крон або арештувати на 6 тижнів. Кошти від сплачених штрафів направляли до бюджету намісництва Галичини для їх використання на незаможних людей [15].

Питання ціноутворення також торкнулось і дикої пернатої дичини. Відповідно до розпорядження Міністерства Австрії від 26 квітня 1917 р. “Щодо врегулювання реалізації деяких видів дичини” одну голову фазана слід було реалізовувати не більше як за 4,50 крони, куріпки до 30 вересня – 1,40 крон, а після 1 жовтня – за 1,80 крон [16]. Законодавство Галичини регламентувало також період продажу дичини, в тому числі й пернатої, виходячи з вимог мисливського законодавства щодо термінів добування. Зокрема, відповідно до розпорядження Галицького намісництва від 21 березня 1854 р. L. 6241, було заборонено добувати дичину під час парування або висижування яєць, м’ясо якої вважалось шкідливим для людського

[15] Kronika // Łowiec. – 1916. – № 21–22. – S. 72–75.
[16] Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych... – Lwów, 1917. – S. 481–483.

організму в цей період. Були встановлені конкретні терміни реалізації для кожного окремого виду дичини, а саме: для зайців – від 1 серпня до кінця лютого, оленя – від 1 червня до кінця листопада, козулі – від 1 червня до кінця січня, кабана – від 1 липня до кінця січня, глухаря, тетерука, рябчика і куріпки – від 1 серпня до кінця березня наступного року. На іншу дичину це розпорядження не поширювалось. Також цим розпорядженням визначалось, що вся дичина, що продається у недозволений час, повинна бути знищена. Торговців, які не виконували це розпорядження, штрафували. Крім того, дичина, що продавалась на базарах у дозволений час, повинна була мати відповідну довідку (сертифікат) від керівництва гміни, на якій її добуто [17]

Положення про встановлення видачі сертифікатів походження дичини було пролобійоване Галицьким мисливським товариством для перших мисливських законів, що діяли на території Галичини [18]. Так, у Мисливському законі Галичини від 1897 р. відповідно до ст. 36 було визначено, що для продажу м’яса потрібно представити свідоцтво про походження дичини. У свідоцтві повинні міститись дані про вид та кількість дичини. Повноваження на їх видачу були покладені на керівників мисливських господарств [19]. У наступному Мисливському законі Галичини від 1908 р. у ст. 58 була прописана вимога для осіб, що торгували м’ясом дичини, мати при собі відповідний сертифікат. Відповідно до цього ж закону, діяла також заборона на продаж дичини після чотирнадцятиденного терміну по закінченню строків добування певного виду [20]. Наступний Мисливський

[17] Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych. – Kraków : universytet Jagelloński, 1868. – S. 1034–1035.

[18] *Krogulski S.* Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926. – Lwów : Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S. 23.

[19] *Проців О. Р.* Державне регулювання торгівлі продукцією мисливства у Галичині середини XIX – початку XX століття на прикладі міста Львова // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України / За заг. ред. проф. В. С. Загорського. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 33. – С. 127–137.

[20] Posiedzenie 1–36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. – Lwów, 1908. – S. 2062.

закон Галичини від 1927 р. (ст. 53) давав ще менший термін щодо можливості реалізації м’яса дичини після запровадження охоронного часу, а саме – 10 днів. Крім того, заборонялось не лише продавати м’ясо, шкіру дичини, але й готувати страви дичини у ресторанах, їдальнях, кафе та інших закладах харчування [21].

Виступали за реалізацію м’яса за відповідними сертифікатами походження і мисливські товариства. Вони переслідували мету не стільки регулювання реалізації продукції полювання, скільки зменшення випадків браконьєрства. Так, наприклад, Галицьке мисливське товариство неодноразово через пресу зверталося до влади з вимогою виконувати вимоги щодо продажу м’яса з сертифікатом походження [22]. Галицьким намісництвом видавались розпорядження щодо торгівлі дичиною при наявності сертифікатів походження дичини з дотриманням вимог законодавства [23]. Галицьке мисливське товариство було незадоволене діями Львівського магістрату, оскільки “..у Львові вільно продають дичину, яку незаконно відстрілюють, без відповідних сертифікатів про походження дичини”, “не сертифіковану дичину у Львові легко набути, а акційна охорона нічого не робить…”, “браконьєр, який не може збути свою дичину на місці, їде до Львова, де має можливість її вигідно продати. Адже у Львові на нього вже чекають євреї, які не питають про сертифікати походження дичини. Вони навіть не задумуються, що купуючи дичину у злодіїв, самі стають причасними до злодійства” [24]. Аналогічні факти висвітлює у своїй статті С. Павлік, відзначаючи, що через те, що євреї оминали податки і закуповували м’ясо у браконьєрів, у Львові за їх посередництвом можна було купити м’ясо дичини втричі дешевше, ніж на базарі [25]. Для наведення порядку у торгівлі дичиною журнал “Ловець” звертався до влади з вимогою

---

[21] Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim //Łowiec. – 1928. – № 15. – S. 238–239.
[22] Ustawa a jej wykonanie // Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 6–7.
[23] W ochronie łowiectwa // Łowiec. – 1904. – № 18. – S. 209.
[24] Ustawa a jej wykonanie // Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 6–7.
[25] *Pawlik S.* Handel zwieryzuną, rybami i rakami w Galicyi // Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2–6.

конфіскації незаконно добутої дичини [26]. Слід відмітити, що у 1880 році лише у Львові органи державної влади конфіскували серед мисливських видів 34 пернаті, 5 козуль, 28 зайців. Усю конфісковано дичину передано у фонд убогих [27].

Для полегшення реалізації м'яса законно добутої дичини Галицьке мисливське товариство з 1878 року організовує на Львівському ринку торговий ряд для продажу м'яса дичини, добутої членами товариства. Це дало можливість зменшити вартість м'яса, бо при продажу виключались перекупники [28]. На думку тогочасного дослідника п. Кохановського, торгівля у Львові не мала системного характеру і умови тут диктували торгівці, а не мисливські господарства [29].

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, державне регулювання при реалізації диких пернатих базувалось на регулюванні цін на пернату дичину, отриманні податку з їх реалізації та при імпорті. Для унеможливлення розвитку браконьєрства були врегульовані терміни реалізації дичини.

Історичний досвід державного регулювання реалізації продукції мисливства є багатогранним і різноманітним. З огляду на це, його подальше дослідження, на нашу думку, слід здійснювати у соціально-економічному значенні продукції полювання та контролю за його якістю.

Проців О.Р. Нормативно-правове регулювання торгівлі пернатими у Галичині середини XIX – початку XX ст. // Історія торгівлі, податків та мита : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ, 2015. – № 2 (12). – С. 157-164.

---

[26] Schult W sprawie wykonania ustawy łowieckiej // Łowiec. – 1899. – № 2. – S. 18–19.
[27] Kronika // Łowiec. – 1881. – № 3. – S. 47.
[28] *Krogulski S.* Pół wieku... – S. 8.
[29] *Kochanowski C.* Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie. – S. 258.